

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора економічних наук
Попадинця Назарія Миколайовича
на дисертаційну роботу Старовойт Людмили Леонідівни на тему
«Державне регулювання оподаткування доходів населення України в
умовах євроінтеграції»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством**

Актуальність теми дисертації

Сучасні виклики, які виникають в умовах євроінтеграційних процесів показують нам, що до сьогодні науковцями і практиками не сформульовано вичерпних рекомендацій щодо шляхів поєднання ефективності та справедливості в оподаткуванні доходів населення, але однозначно визначено, що урядова політика відіграє значну роль у регулюванні процесів бідності та нерівності розподілу багатства. Іншим не вирішеним досі завданням є пошук оптимального рівня податкового навантаження на доходи платника, яке б врахувало зазначені критерії та стимулювало учасників ринку до транспарентності своїх доходів. Крім того, вирішення цієї задачі повинно враховувати економічні, національні та історичні чинники розвитку окремої країни, а також узгоджуватись з глобалізаційними викликами соціально-економічного розвитку світової економіки та євроінтеграційним аспектом розвитку вітчизняної економіки. Наразі, через значний вплив інформатизації на ринок капіталів та праці, в межах будь якої країни світу неможливо створити вакууму, тому важливо аналізувати досвід реформування податкових систем інших країн та впроваджувати позитивні практики державного регулювання оподаткування доходів населення.

Незважаючи на наявну в Україні тенденцію до зростання ролі податку на доходи фізичних осіб у формуванні доходів бюджету, його фіскальний та регулятивний потенціал не використовуються в повній мірі. Збільшення

податкових надходжень реалізується через розширення бази оподаткування, що підвищує податковий тиск на трудові доходи, а не завдяки детінізації економіки. Крім того, майже нівельовано регулятивну функцію податку, адже при встановленні базових параметрів податку не враховується реальна податкостроможність платника, а отже, не забезпечено дотримання принципу соціальної справедливості в оподаткуванні. У сукупності це свідчить про необхідність вдосконалення державного регулювання оподаткування доходів населення, яке б більшою мірою враховувало критерії ефективності та справедливості. Цей процес ускладнюється низкою макроекономічних викликів та тінізацією економіки.

Таким чином, тема дисертації Старовойт Людмили Леонідівни присвячена актуальній проблематиці – пошуку шляхів підвищення регулятивної ефективності податку на доходи фізичних осіб за допомогою інструментів податкового механізму. Адже формування державної податкової політики доходів, яка б забезпечувала належну фіскальну достатність дохідної частини місцевих бюджетів та одночасно відповідала всім ключовим принципам оподаткування доходів населення є складним завданням та певним ідеалом для будь якої країни.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація Старовойт Людмили Леонідівни виконана у відповідності з планами науково-дослідних робіт Центральноукраїнського національного технічного університету Міністерства освіти та науки України, зокрема з темами: «Фінансово-бюджетна політика економічного розвитку в умовах поглиблення інтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0118U006201), у межах якої дисертанткою запропоновані теоретико-методичні та практичні підходи щодо вдосконалення податку на доходи фізичних осіб, сформовані на основі позитивного європейського досвіду; «Податкове планування та адміністрування як складова державної та регіональної політики соціально-економічного розвитку» (номер державної реєстрації 0115U006031), під час виконання якої авторкою здійснено ретроспективний аналіз

реформування елементів податку на доходи фізичних осіб та фіскальних ефектів від адміністрування даного податку, що дозволило виявити відсутність довгострокового прогнозування державної політики доходів. Результати досліджень здобувачки використані при підготовці науково-дослідної роботи ДННУ «Академія фінансового управління» Міністерства освіти і науки України за темою «Забезпечення конкурентних переваг податкової системи» (номер державної реєстрації 0113U004819), у межах якої дисертанткою надано пропозиції щодо вдосконалення ставки податку на доходи фізичних осіб від заробітної плати та доповнення переліку випадків для застосування податкової соціальної пільги.

Ступінь обґрунтованості наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Основні наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дослідженні є достовірними, обґрунтованими та характеризуються науковою новизною. Про це свідчить, насамперед:

- застосування для написання наукової роботи широкого кола літературних джерел (212 найменувань), до складу яких входять нормативно-правові акти, наукові праці вітчизняних та зарубіжних фахівців з питань державного регулювання оподаткування доходів населення, статистичні та аналітичні дані міжнародних організацій та рейтингів, інформація Державної служби статистики, Державної служби зайнятості, міністерств та відомств України, дані соціологічних досліджень;

- коректне використання методичного інструментарію для проведення різнопланових досліджень, зокрема, аналізу і синтезу, індукції та дедукції, порівняння та узагальнення, наукового абстрагування, групування та елімінування, ретроспективного та системно-структурного аналізу, факторного та комплексного аналізу, історико-логічного та якісного контент-аналізу, економіко-математичного моделювання та наукового абстрагування;

- достатня кількість напрямів апробації результатів дослідження на міжнародних науково-практичних конференціях;

- наявність підтвердження застосування результатів наукових здобутків авторки в практичну діяльність установ, підприємств та організацій.

Наукові здобутки, що представлені в дисертації та виносяться на захист, одержані авторкою самостійно. Сформульовані в роботі наукові положення, висновки та рекомендації ґрунтуються на неупередженому критичному аналізі використаних джерел (більше 200) з проблематики дослідження, про що свідчить зміст дисертації, автореферату та опублікованих праць Старовойт Л. Л. і дає підстави зробити висновок про обґрунтованість і достовірність отриманих здобувачкою наукових результатів.

Дисертація у своєму складі містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки, що за своєю структурою, обсягом та змістом відповідає вимогам, встановленим МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Отримані в результаті проведеного дослідження та описані в дисертації наукові результати в сукупності вирішують актуальне науково-практичне завдання, сутність якого полягає у поглибленні теоретичних положень та розробленні науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення регулятивної ефективності податку на доходи фізичних осіб як інструменту державного впливу на доходи населення. Дисертація відзначається змістовною та логічною ув'язкою викладеного матеріалу, а її зміст та структура свідчать про комплексний підхід до проведеного авторкою дослідження. Кожний розділ дослідження завершується висновками, що узагальнюють та підсумовують матеріали дослідження. У кінці роботи подано загальні висновки, які є логічними, відображають основні результати та відповідають меті й завданням дисертації. Застосування методів економіко-математичного моделювання виграшно підсилює практичну значущість новизни отриманих результатів дослідження.

У теоретичному розділі роботи здобувачем проведено науковий аналіз теоретичних положень еволюції концепцій державного регулювання доходів населення та категорій «державне регулювання», «доходи населення», «податковий механізм», досліджено тенденції становлення та розвитку системи

оподаткування доходів населення в Україні, а також удосконалено компонентну структуру податкового механізму та інструменти його впливу на регулювання доходів населення.

У дослідницько-аналітичному розділі проведено порівняльний аналіз ефективності державного регулювання оподаткування доходів фізичних осіб в Україні та країнах ЄС, здійснено оцінку ефективності оподаткування доходів населення в контексті впливу на доходи бюджетів та досліджено регулятивний вплив процесів оподаткування на рівень життя населення.

Третій розділ роботи містить пропозиції дисертанта, що полягають у формулюванні стратегічних пріоритетів реформування державного регулювання оподаткування доходів населення в умовах активізації євроінтеграційних процесів, розробці напрямів трансформації нормативно-правової складової механізму державного регулювання оподаткування доходів населення, моделюванні зміни ставок податку на доходи фізичних осіб та їх впливу на соціально-економічний розвиток.

В процесі проведення дослідження здобувачкою отримано результати, які містять елементи наукової новизни, зокрема:

- проведено ретроспективний аналіз еволюції наукових поглядів на роль держави в регулюванні доходів населення, що дозволило дійти висновку про підвищення його значення та соціальної спрямованості в умовах пришвидшення темпів глобалізаційного розвитку та інформатизації економічних процесів (с. 37-39);

- визначено основні тенденції розвитку державного регулювання оподаткування доходів населення в Україні та сформульовано наслідки реалізованих реформ, що дозволило окреслити основні аспекти податкового механізму, які потребують удосконалення (с. 62, 64-65);

- удосконалено методичні підходи до визначення ефективності впливу податкових інструментів на регулювання доходів населення в Україні та країнах ЄС, реалізованих на основі індикаторів ефективності податкової політики (с. 73-77);

- досліджено основні чинники, що впливають на величину фіскальних

ефектів від оподаткування доходів фізичних осіб в Україні, що дозволило виявити значну кореляцію розмірів податкових надходжень від характеру ставки податку (пропорційна чи прогресивна шкала), величини бази оподаткування та розміру мінімальної заробітної плати (с. 91-95);

– реалізовано науково-практичне обґрунтування регулятивної ефективності податку на доходи фізичних осіб, що дало змогу визначити особливості регулятивного впливу даного податку на рівень життя населення, зміну глибини нерівності та диференціації розподілу доходів (с. 110-111);

– запропоновано напрями трансформації державного регулювання оподаткування доходів населення в Україні на довгострокову перспективу, що враховують глобальні тенденції розвитку податкових систем країн ЄС та резерви росту вітчизняної економіки (с. 133-143);

– розроблено коригувальні коефіцієнти до основної ставки податку на доходи фізичних осіб від заробітної плати, застосування яких дозволяє реалізувати поступове зростання податкового навантаження на доходи від заробітної плати зі збільшенням розміру доходу на кожен додаткову гривню (с. 148-151).

Теоретична цінність та практичне значення результатів дослідження

Результати дисертації, наукові висновки та рекомендації є теоретично значимими у контексті теоретичного обґрунтування й практичного застосування теорії державного регулювання економіки та теорії податкового регулювання доходів населення, дозволяють удосконалити елементи податкового механізму регулювання доходів фізичних осіб в такий спосіб, щоб підвищити їх регулятивну ефективність, збалансувати фіскальну та соціальну складову державної політики доходів.

Практична значущість роботи полягає в тому, що основні положення дослідження можуть бути використані в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, територіальних громад, підприємств, установ, організацій, що підтверджується впровадженням основних наукових здобутків автора Департаментом фінансів Чернівецької обласної державної адміністрації

при підготовці пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового аспекту державного регулювання оподаткування доходів населення в контексті підвищення рівня легалізації зайнятості та виплати заробітної плати (довідка №927 від 27.12.2019 р.); Департаментом регіонального розвитку Чернівецької обласної державної адміністрації – у процесі розроблення Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2020 рік та Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року для визначення стратегічних пріоритетів реформування державного регулювання оподаткування доходів населення та вдосконалення елементів податкового механізму (довідка №04/1217 від 18.06.2020).

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Результати наукового дослідження, викладені в дисертації, опубліковано у 28 наукових працях (з них 2 у співавторстві), які відображають основний зміст дисертації, загальним обсягом 5,5 др. арк. (особисто автору належить 4,6 др. арк.), у тому числі 3 статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях (серед яких 1 – у виданні країн ОЕСР), 12 статей у наукових фахових виданнях України та 13 публікацій в інших виданнях.

Результати дисертації здобувачки апробовано шляхом представлення їх на низці конференцій всеукраїнського та міжнародного рівня. Варто зауважити, що основні методичні положення, висновки та рекомендації, що складають предмет захисту є результатом особистих здобутків авторки. Автореферат дисертації за змістом повністю відповідає основним положенням, результатам та висновкам дисертаційної роботи, відображає структуру та логіку викладення матеріалу.

Дискусійні положення щодо змісту дисертації

В цілому є всі підстави оцінити результати дисертації позитивно. Втім, незважаючи на загальну позитивну оцінку, вважаю за доцільне зупинитися на таких дискусійних положеннях.

1. Під час характеристики складових податкового механізму регулювання доходів населення, авторкою значна увага приділена дослідженню інструментів та важелів податкового механізму. Однак, дослідження було б ґрунтовнішим за умови наведення у ньому більш розгорнутої характеристики методів податкового механізму регулювання доходів, пропозиції щодо удосконалення яких надано в підрозділі 3.2 дисертації (с. 135, 142).

2. У дисертації подано таблицю 1.2 на с. 45-46, яка, на основі проведеного аналізу наукової літератури, узагальнює класифікацію видів доходів населення. Такий підхід є дискусійним, оскільки до кінця не зрозуміло, які класифікаційні ознаки та види доходів доповнено автором.

3. У підрозділі 2.2 дисертанткою проведено оцінку ефективності оподаткування доходів населення в контексті впливу на доходи бюджетів (с. 89-102). Зокрема, було проаналізовано фіскальні ефекти від податків та зборів на доходи фізичних осіб у структурі ВВП країни та доходів до зведеного бюджету (с. 90-95), а також проаналізовано зміну позицій України в міжнародних рейтингах за показниками податкового навантаження та легкості ведення бізнесу (с. 100-102). Варто було б деталізувати особливості розрахунку індикаторів зазначених показників, що сприяло б формуванню комплексного бачення напрямків удосконалення державного регулювання оподаткування доходів населення.

4. У розділі 2.3 дисертації здійснено ґрунтовний аналіз регулятивного впливу процесів оподаткування на рівень життя населення, зокрема, деталізовано структуру доходів населення та показників темпів їх росту (с. 104). Однак у подальших дослідженнях, авторці потрібно було б приділити увагу аналізу структури витрат населення, що дозволило б оцінити якість життя громадян та ширше окреслити можливі аспекти державного впливу з метою її підвищення.

5. Дисертантка зосередила увагу на вдосконаленні елементів податку на доходи фізичних осіб (ставка, база оподаткування, податкові пільги та знижки) (с. 88-89, 110-111, 138-141) і лише в підрозділах 3.1 та 3.2 мова йде про важливість покращення податкового контролю та ефективності

адміністрування (с. 122-125, 135, 145), що є складовою подальшого реформування податку на доходи фізичних осіб та, які суттєво впливають як на фіскальну ефективність, так і на соціальну справедливість оподаткування. У цьому контексті доцільно було б, крім розглянутих у роботі непрямих методів виявлення прихованих доходів від оподаткування, розглянути ідею щодо надання доступу до банківської інформації та перевірки майнового стану платників, з метою упередження ризиків штучного заниження реальних доходів.

6. У підрозділі 3.2. здобувачкою подано багато пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової складової податкового механізму регулювання доходів населення (с. 122-130). Однак варто зазначити, що проблематика окремих з них не була достатньо представлена у попередніх розділах роботи. Йдеться, зокрема, про спрощені режими оподаткування фізичних осіб підприємців в ІТ-галузі та запровадження медичного страхування.

7. Здобувачкою розроблено коригувальні коефіцієнти до основної ставки податку на доходи фізичних осіб від заробітної плати (с. 148-151), однак, результати дослідження виглядали б більш повно, якби авторка проаналізувала ризики імплементації запропонованих коефіцієнтів як інструментів майбутньої державної політики регулювання доходів населення.

Зауважимо, що вказані недоліки та зауваження не знижують наукову цінність, обґрунтованість та достовірність основних положень дисертації та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Старовойт Людмили Леонідівни.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Старовойт Людмили Леонідівни на тему «Державне регулювання оподаткування доходів населення України в умовах євроінтеграції» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, здійсненим на актуальну тематику, що містить науково обґрунтовані результати, спрямовані

на поглиблення теоретико-методичних засад та розробку напрямів удосконалення державного регулювання оподаткування доходів населення в умовах євроінтеграції.

Аналіз змісту дисертаційного дослідження, автореферату, основних наукових праць дає змогу констатувати розуміння здобувачем предмету дослідження, володіння сучасним науково-методичним інструментарієм, здатність до критичного аналізу наукових праць, аналітичного матеріалу та формулювання на цій підставі власних висновків і рекомендацій.

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що дисертаційна робота Старовойт Людмили Леонідівни на тему «Державне регулювання оподаткування доходів населення України в умовах євроінтеграції» відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, що висуваються до кваліфікаційних наукових праць на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук згідно з пунктами 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 зі змінами та доповненнями, а здобувач Старовойт Людмила Леонідівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук,
старший науковий співробітник
відділу регіональної економічної політики
Державної установи «Інститут
регіональних досліджень
імені М. І. Довгалицького НАН України»

Н. М. Попадинець